

INDUSTRIE

De nieuwe kernreactor bij Petten blijkt een bodemloze put

T

Door **Derk Stokmans** en **Stefan Vermeulen**

Na jaren van geruzie en vertraging is de bouw van de nieuwe kernreactor 'Pallas' bij Petten opnieuw uitgesteld. Intussen verdwenen al honderden miljoenen aan belastinggeld in de bouwput in de duinen. „Hier moet rekening gehouden worden met een mogelijk cynische reactie.”

De plek bij Petten waar een **nieuwe kernreactor** moet verrijzen.
FOTO'S OLIVIER MIDDENDORP

Onderzoek

Tussen twee duinenrijen in Petten ligt een betonnen bak van vijftig bij vijftig meter en ruim twintig meter diep. Hier had volgens de eerste plannen al in 2015 een nieuwe kernreactor moeten staan. Pallas moest hij heten.

Maar begin 2025 is er alleen nog een enorme put te zien.

Driehonderd meter verderop staat sinds 1960 de oude Hoge Flux Reactor, een iconische witte pukkel in het Noord-Hollandse duinlandschap, die 70 procent van de medische isotopen in Europa produceert en 35 procent van de wereldmarkt voor zijn rekening neemt. Die radioactieve deeltjes spelen een grote en groeiende rol in opsporing én behandeling van kanker.

De oude reactor valt regelmatig uit, voor het laatst in oktober 2024. Dat leidt direct tot wereldwijde tekorten en dreigend uitstel van kankerbehandelingen. Vervanging is hard nodig.

Het afgelopen anderhalf jaar zijn hier in de Pettense duinen vier betonwanden gestort en hebben graafmachines tien-duizenden kuub zand afgevoerd.

Op de bodem van de kuil staan, naast een mobiele wc, tientallen met beton volgegote funderingspalen. Eind maart moet hier een betonvloer van anderhalve meter dik zijn gestort. In het grote lege zwembad dat zo ontstaat, moet straks de nucleaire reactor worden gebouwd.

Het was de bedoeling dat de kernreactor met private financiering zou worden gebouwd. De overheid zou de boel alleen aanzwengelen door voor „maximaal” 80 miljoen euro de vergunningen, het ontwerp en de aanbesteding te regelen.

Maar na jaren vertraging, conflicten en kostenoverschrijdingen greep het kabinet

in 2022 in: het zou de bouw van de kernreactor zelf regelen én betalen. Een ongekend staaltje Nederlandse industriepolitiek, met een prijskaartje dat is opgelopen tot maximaal 2,4 miljard euro. Daarvan is al 506 miljoen euro uitgegeven, terwijl er nog steeds gedoe is over het ontwerp.

De gang van zaken biedt een voorproefje van de risico's van het kabinetsplan voor de bouw van minstens vier kerncentrales - die stuk voor stuk duurder, risicovoller en maatschappelijk meer omstreken zullen zijn dan Pallas.

Voor de nieuwe kernreactor in Petten moest alles vanuit het niets worden uitgedacht, zegt Hermen van der Lugt, die vanaf 2014 leiding gaf aan het Pallas-project en er nog altijd een van de directeuren is. „We hadden in Nederland sinds de jaren zeventig geen kernreactor meer neergezet.” De ingewikkelde vergunningen voor een kernreactor waren al jaren niet aangevraagd, nog nooit was een kerncentrale met privaat geld gebouwd, ontwerpers en bouwers van kerncentrales zijn dun gezaaid. Van der Lugt: „Waar begin je dan? Dat was onze uitdaging.”

Loopgraven

Na meer dan tien jaar wikken en wegen begint er in 2018 eindelijk beweging te komen in de plannen. De stichting die de bouw sinds 2014 voorbereidt in opdracht van de staat, heeft een Argentijns ontwerp bureau en een Nederlands bouwbedrijf gevonden die als consortium de Pal-

las-reactor willen neerzetten. Tijdens het World Economic Forum in Davos viert een breed lachende Mark Rutte in januari 2018 de prestigieuze deal met de Argentijnse president Mauricio Macri. Ook koningin Máxima is erbij.

De eerste private investeerders die de bouw willen financieren, hebben zich gemeld. Het ziet er naar uit dat Nederland zijn wereldwijde koppositie in de productie van medische isotopen zal behouden én dat de Nederlandse ziekenhuizen ook de komende decennia verzekerd zullen zijn van voldoende aanvoer.

Maar binnen een jaar is het hommeles in de duinen van Petten, zo blijkt uit vertrouwelijke stukken in handen van NRC. In september 2018 schrijft Pallas-directeur Hermen van der Lugt een lange mail aan de hoogste ambtenaren van de ministeries van Economische Zaken en Volksgezondheid. Zijn stichting, schrijft hij, wordt al maanden „bewust onder druk gezet en tegengewerkt” door NRG, de stichting die in Petten de oude Hoge Flux Reactor runt. NRG haalt volgens de Pallas-directeur zonder overleg afspraken uit de agenda, weigert informatie te delen en blokkeert de toegang tot de farmaceuten die medische isotopen van Pallas moeten gaan afnemen. Ook zou NRG zich „opdringen” in gesprekken met investeerders en die zonder overleg benaderen.

Een „zeer urgent” probleem, schrijft Van der Lugt, dat gesprekken met mogelijke financiers in de weg zit: de winstgevendheid van de nieuwe reactor hangt af van een vlekkeloze overdracht van sommige bedrijfsonderdelen.

NRG vindt intussen dat Pallas parasiteert op de kennis en contracten van de

bestaande reactor, blijkt uit de stukken. Pallas zorgt volgens de NRG-directie voor sociale onrust met pogingen om personeel weg te kapen. De leiding van NRG voelt zich behandeld als „orgaandonor”.

Voor de buitenstaander is het een bijzonder spektakel: twee door de staat overeind gehouden stichtingen, gerund door goedbetaalde directeuren, beide belast met de opdracht om de productie van Nederlandse medische isotopen te regelen, die elkaar in de wielen rijden.

Belangrijkste oorzaak van het conflict blijkt een brief uit 2012 van toenmalig minister van Economische Zaken Maxime Verhagen. De CDA-coryfee gaf NRG daarin opdracht om alles wat Pallas kon helpen - personeel, kennis, spullen en gebouwen - in eerste instantie „om niet” ter beschikking te stellen - gratis dus.

„Maar wij konden niet zomaar eigendommen overdragen aan iemand die met een brief in zijn handen langskomt”, zegt Huub Cuijpers, van 2017 tot 2021 bestuurder bij NRG, tijdens een gesprek in zijn huis in Hengelo. „In het geval van een faillissement zou dat zelfs kunnen neerkomen op paulianeus handelen [het onttrekken van waarde aan het bedrijf, waardoor er voor schuldeisers minder overblijft].”

Goedmaakgesprekken in de laatste weken van 2018 leiden slechts tot een toename van de „relationele problemen” tussen de verantwoordelijke bestuurders, noteren betrokken ambtenaren.

Ook een bemiddelingstraject met een mediator haalt niets uit, waarna topamb-

Lees verder op pagina 20

»

Eind 2020 heeft Pallas 120 miljoen euro uitgegeven, zonder dat er een emmer zand is verplaatst

Vervolg van pagina 19

tenaren van de ministeries van Volksgezondheid, Financiën en Economische Zaken besluiten dat het tijd is voor grover geschut: voormalig VVD-leider en minister van Financiën Gerrit Zalm. De man die als informateur van het kabinet-Rutte III vier kibbelende partijen op één lijn wist te krijgen met behulp van glaasjes whisky, mag de ruzie oplossen.

Zalm meldt na enkele gesprekken dat de samenwerking op gang is gekomen, maar die conclusie is voorbarig, mailt een ambtenaar op het ministerie van Volksgezondheid aan collega's: „Beide stichtingen hebben hun loopgraven weer betrokken.” In het aantrekken van private investeerders is hierdoor „geen voortgang meer geboekt”. In een presentatie geeft een ambtenaar de onderlinge verhoudingen weer met een plaatje van een nucleaire explosie.

Intussen suggereert verantwoordelijk minister Bruno Bruins (Medische Zorg, VVD) in de ministerraad dat een deal met een private investeerder dichtbij is, waardoor de financiële risico's voor het Rijk beperkt blijven. De twijfels in de nota's die de ministerraad krijgt, worden met steeds dezelfde argumenten van tafel geveegd. De nieuwe reactor móet er komen, want die is essentieel voor de wereldwijde productie van medische isotopen - en dus voor de diagnose en behandeling van kanker.

II Roze bril

In een vertraagde trein tussen Bonn en Frankfurt bladert een jurist van het ministerie van Volksgezondheid door een rapport. Het is 27 december 2019, en ingehuurde consultants van KPMG hebben net hun „eerste observaties” over Pallas naar het ministerie gestuurd. Als hij klaar is met lezen, stuurt de jurist een mailtje aan zijn collega. KPMG heeft „toch wel een redelijk dramatisch verhaal” geschreven. „Als we Pallas willen, moeten we flinke risico's op ons nemen.”

Terwijl Pallas en NRG elkaar tot stil-

stand ruziën, loopt de 'burn rate' van Pallas volgens KPMG hoog op. In lekentaal: de stichting geeft geld uit als water. Volgens de consultants is de toekomstige winstgevendheid van Pallas „erg onzeker” en is de kernreactor dus helemaal niet zo aantrekkelijk voor geldschieters.

Erger nog: KPMG stelt impliciet het hele bestaansrecht van het miljoenenverslindende plan ter discussie. Pallas, zo schrijven de consultants, is „mogelijk niet strikt noodzakelijk” voor de leveringszekerheid van molybdeen-99, de belangrijkste isotoop die in de kernreactor geproduceerd gaat worden. Molybdeen is de grondstof voor de veelgebruikte radio-isotoop technetium-99, waarmee in ziekenhuizen wereldwijd 17 miljoen medische diagnoses per jaar worden gesteld. Het wordt gebruikt bij kankerdiagnoses, botonderzoek en onderzoek naar hart- en vaatziekten.

Het KPMG-rapport komt hard aan in Den Haag. Vanaf begin 2020 kijken de betrokken ambtenaren en ministers met een schuin oog naar 'plan B': de bouw van de reactor niet met privaat, maar met publiek geld financieren. Of anders de 'nuloptie' - géén nieuwe reactor bouwen in Petten.

Pallas zelf klaagt niet meer alleen over NRG, maar ook over het bouwconsortium dat de reactor moet ontwerpen en bouwen. Dit bestaat uit de Nederlandse bouw TBI en de Argentijnse ontwerper INVAP. Bij het tekenen van de contracten heeft Pallas nog trots gemeld dat INVAP een „zeer capabel bedrijf” is met „ruime ervaring in nucleaire projecten [...] dat de veiligheid en succesvolle uitvoering van de projecten garandeert waarbij de vastgestelde deadlines worden gehaald en de overeengekomen budgetten met de klant niet overschreden worden”.

Van die lof blijkt al snel weinig over. Pallas vindt de kwaliteit van het projectmanagement én van de plannen zo ondermaats, dat het betalingen blokkeert en formele brieven over contractbreuk naar het consortium stuurt. Een normale gang van zaken, zegt Pallas-bestuurder Van der Lugt daar nu over. „Het hoorde ook bij het 'inregelen' van de samenwerking, om af en toe erg scherp te zijn.”

Het hele Pallas-project is afhankelijk van INVAP. Het ontwerp van de reactor opnieuw aanbesteden, zou vele jaren vertraging betekenen.

De Tweede Kamer krijgt van deze be-roering niets mee.

III Duveltjes uit doosjes

Midden in de zomervakantie van 2020 bellen de topambtenaren van Volksgezondheid, Economische Zaken en Financiën in voor een videovergadering. Het mag in Den Haag reces zijn, de problemen bij Pallas dulden geen uitstel. Het vergaderverslag ademt lichte paniek. Na anderhalf jaar voortmodderen heeft Pallas zijn huiswerk wéér niet goed gedaan.

De ministeries hebben al ingegrepen om een einde te maken aan de vete tussen NRG en Pallas. De twee stichtingsbesturen zijn samengevoegd met aan het hoofd een buitenstaander, de voormalige topambtenaar Bertholt Leeftink. Zalm, wiens eerste bemiddelingspoging was mislukt, krijgt een tweede kans als voorzitter van de nieuwe raad van toezicht.

Onder leiding van de nieuwe directeur moet Pallas eindelijk een concreet voorstel voor geïnteresseerde investeerders leveren, met daarin het bouwontwerp, alle benodigde vergunningen en onderbouwde schattingen over de winstgevendheid.

De topambtenaren hebben de ministerraad steeds beloofd dat er binnenkort écht voldoende informatie zou zijn om een besluit te nemen over de toekomst van Pallas.

Over dit artikel

NRC reconstrueert de aanloop tot de bouw van een nieuwe kernreactor in het Noord-Hollandse Petten.

De reconstructie is gebaseerd op honderden (vaak vertrouwelijke) documenten - ambtelijke beleidsnota's, begrotingen, adviesrapporten, notulen. Daarnaast sprak de krant met hoofdrolspelers, direct betrokkenen en deskundigen. Ook werd gebruik gemaakt van openbare bronnen, zoals Kamerbrieven en wetenschappelijke publicaties. Naar aanleiding van de bevindingen stelde NRC vervolgvragen aan betrokken partijen. Tot slot legde NRC de bevindingen uit het onderzoek in detail voor aan Pallas, het ministerie van VWS en INVAP. De reacties van VWS en Pallas zijn verwerkt in het artikel. INVAP reageerde niet binnen de gestelde termijn.

Maar niet alleen heeft Pallas de informatie te laat aangeleverd, ook „blijkt de diepgang, kwaliteit, inhoud en consistentie tegen te vallen”, zegt een KPMG-adviseur aan het begin van de vergadering. Niet voor het eerst bevatten de documenten van Pallas „duveltjes uit de doosjes”, zegt de directeur-generaal curatieve zorg: hogere kosten, lagere opbrengsten, nieuwe problemen. De directeur-generaal economische zaken toont zich „verrast” door de problemen bij het bouwconsortium: het geeft miljoenen euro's per maand uit, maar levert gebrekkig werk. Er wordt zelfs overwogen delen van het ontwerp opnieuw aan te besteden.

Een andere ambtenaar bij VWS heeft zorgen over „de houding en toon” van de nieuwe Pallas-baas Leeftink. De cijfers en plannen die hij aanlevert blijken keer op keer te optimistisch. Bij elke nieuwe rapportage komen de geschatte bouwkosten volgens de ambtenaren tientallen miljoenen euro's hoger uit - binnen een jaar zijn ze gestegen van 690 miljoen tot meer dan 1 miljard euro. Een prijsstijging die Pallas ook nog „zonder enige toelichting” naar het ministerie heeft gestuurd.

De overtuiging van Pallas dat ze wel een private geldschietster zullen vinden, is volgens de ambtenaren inmiddels gebaseerd op wensdenken. „De verwachtingen over wat banken, verzekeraars en investeerders bereid zijn te doen [worden] met een roze bril bekeken.” Pallas doet kritische vragen en opmerkingen van ambtenaren „herhaaldelijk” af als „onnodige „detailvragen”, mopperen de ambtenaren.

Tijdens de videovergadering wordt de vraag opgeworpen: hebben we nog wel vertrouwen in Pallas?

Pallas-bestuurder Van der Lugt noemt het achteraf een zeer intensieve fase: „We probeerden de samenwerking met de bestaande reactor op het spoor te krijgen, voerden discussies over het bouwconsortium én moesten met de overheid praten over de te ontwikkelen propositie en de financiering. Ik sta er niet van te kijken dat je dan af en toe dit soort stekeligheden hebt.”

Eind 2020 heeft Pallas 120 miljoen euro uitgegeven, zonder dat er een emmer zand is verplaatst. Leeftink vraagt het kabinet nog eens 28 miljoen om niet voor het eind van het jaar failliet te gaan. „Zwemmen we niet in een fuik?”, mailt

een ambtenaar zijn collega's.

In een schriftelijke reactie laat Leeftink weten te begrijpen dat ambtenaren zich soms onaangenaam verrast voelden door informatie die hij aanleverde. Maar dat was onvermijdelijk, gezien noodzakelijke koerswijzigingen. Hij heeft risico's niet gebagatelliseerd, maar vond wel dat ambtenaren zich niet moesten blindstaren op de bouwkosten. Hij heeft de contacten binnen de overheid altijd als prettig, zakelijk en constructief ervaren, en is trots op wat er is bereikt.

De ministerraad wordt ongeduldig. „Hier moet rekening gehouden worden met een mogelijk cynische reactie”, schrijft een ambtenaar aan de inmiddels verantwoordelijke minister Tamara van Ark (Medische zorg, VVD). „Pallas komt om de zoveel tijd terug in de ministerraad met de boodschap dat het langer duurt en er extra geld nodig is om het project tot het besluitvormingsmoment in leven te houden. Ons idee is om de ministerraad kort te informeren en niet uitgebreid op de inhoud in te gaan.” Er is ook een andere optie, schrijft de ambtenaar: „Nu stoppen (we geloven er niet meer in en zeggen het vertrouwen op in Pallas).”

Op 9 december 2020 erkent Van Ark in een Kamerbrief dat private financiering voor de nieuwe reactor „geen redelijke kans van slagen” meer maakt. Pallas kan er dus alleen komen met overheidsgeld.

Verder, schrijft Van Ark, wordt er „goede voortgang” gemaakt.

IV Onacceptabel, onhaalbaar

Drie jaar is er getekend en gerekend. Honderden medewerkers hebben duizenden uren besteed aan de plannen voor de nieuwe kernreactor. Pallas heeft al 156 miljoen euro uitgegeven.

Het resultaat begin 2021: een begroting die niet te vertrouwen is, een onhaalbare planning waarin logische verbanden tussen verschillende bouwactiviteiten ontbreken, geen overeenstemming met INVAP over de oplevering.

Dit, en nog veel meer, staat in een conceptrapport van adviesbureau Mace, dat in opdracht van het ministerie is opgesteld. Het rapport driipt 73 pagina's lang van de kritiek op het projectmanagement van Pallas. Dat heeft volgens de consultants van Mace nauwelijks grip op de werkzaamheden van INVAP - dat al tientallen miljoenen in rekening heeft gebracht en waar nu bijna vierhonderd mensen aan het project werken. Pallas heeft niet-onderbouwde kostenramingen van INVAP blind gevolgd, en werd compleet verrast door kostenstijgingen.

INVAP verrekent een risico-opslag, overheadkosten en een winstmarge in zijn ramingen, waardoor de daadwerkelijke ontwerpkosten volgens Mace moeilijk te achterhalen zijn. In sommige gevallen zijn de ramingen volgens Mace duidelijk veel te ruim. Zo rekent INVAP meer dan 34 miljoen euro voor het ontwerpen van enkele kantoorgebouwen en wegen rond de reactor, terwijl dat volgens Mace zeker drie keer goedkoper kan.

Alsof dat niet genoeg is, heeft de Nederlandse partner in het bouwconsortium zijn vertrek aangekondigd. TBI vindt de risico's te groot geworden: bij vertragen, of wanneer er na de oplevering fouten moeten worden gecorrigeerd, is de bouwverantwoordelijk voor. Gezien de aanhoudende onzekerheid over het ontwerp en de moeizame relatie met de Argentijnse consortiumspartner, durft het bouwconcern dat niet langer aan.

Nu blijft alleen het Argentijnse INVAP over: een bedrijf dat kantoor houdt in het afgelegen Bariloche aan de voet van het Andesgebergte. INVAP heeft geen

enkele ervaring met bouwen of aanbesteden in Nederland, waarschuwt Mace in zijn rapport, en kan dus onmogelijk in zijn eentje de nieuwe reactor bouwen. Het project weer op gang krijgen met een andere bouwer, zal minimaal één tot anderhalf jaar vertraging opleveren.

Vier maanden na haar brief over de „goede voortgang” van Pallas maakt minister Tamara Van Ark - sinds de val van het kabinet Rutte-III demissionair - een hele vracht slecht nieuws over Pallas openbaar.

De Kamer krijgt voor het eerst een schatting van de bouwkosten. De raming van tussen de 1,4 en 2 miljard euro is een verdubbeling ten opzichte van de interne ramingen van een paar maanden eerder. Een van de redenen was dat het ontwerp moest worden gewijzigd. Toen INVAP begon met ontwerpen was het uitgegaan van een reactor die eerder in Australië was gebruikt, maar dat ontwerp past „onvoldoende” bij de wensen van Pallas, schrijft Van Ark. De minister meldt ook dat het project twee jaar vertraging heeft.

Nog altijd vijlt de minister de scherpste randjes van de werkelijkheid af. Mace heeft de kostenraming „onacceptabel” genoemd en de planning „onhaalbaar” - in haar brief van 11 maart 2021 maakt Van Ark ervan dat ze „onvoldoende ontwikkeld” zijn. De aansturing van het bouwconsortium door Pallas „behoeft meer aandacht”, schrijft Van Ark over het volgens Mace op alle fronten ontoereikende projectmanagement. Over de al bijna twee jaar durende onvrede met de Argentijnse ontwerper geen woord.

Wat er nu moet gebeuren, is onduidelijk. Hoewel het „complexe bouwproject” volgens Van Ark nog altijd van belang is om de toekomstige beschikbaarheid van medische isotopen te garanderen, vindt zij dat een nieuwe coalitie die keuze moet maken.

Inmiddels heeft Pallas 166 miljoen euro uitgegeven, zonder dat er ook maar een schep in de grond is gegaan.

v

Kuipers vindt 1,5 miljard

Voordat hij minister werd wist hij niets van Pallas, zegt Ernst Kuipers (D66) aan de telefoon vanuit Singapore, waar hij als universiteitsbestuurder werkt. De voormalige ziekenhuisdirecteur treedt in januari 2022 in kabinet Rutte-IV aan als minister van Volksgezondheid. „Ik moest duidelijk snel een knoop doorhakken. Het was: financiering vinden of de kraan dichtdraaien.”

Na gesprekken met medische experts en een bezoek aan Petten is Kuipers ervan overtuigd dat hij alles op alles moet zetten om het project te realiseren. „Alle prognoses wezen erop dat de vraag naar medische isotopen sterk zal toenemen. Als Petten wegvalt, is er wereldwijd een probleem.”

Maar waar vindt hij geld? Zijn ambtenaren hebben tevergeefs om budget gevraagd bij Europese en Nederlandse investeringsfondsen. Proefballonnetjes om de kernreactor uit andere overheids-potjes te financieren, worden lek geschoten. Kuipers stelt voor een meevalter uit de premie-inkomsten voor de zorgverzekering in de reactor te steken, geld dat volgens de begrotingsregels terug zou moeten vloeien in de schatkist. Het ministerie van Financiën, dat principiële bezwaren uit over „de noodzaak, de kosten en het risico van het project”, blokkeert deze route.

Ook sommige ambtenaren op zijn eigen ministerie verzetten zich tegen het voornemen van Kuipers om nog meer zorggeld in de reactor te steken, blijkt uit interne nota's.

Medische isotopen

De kernreactor in Petten produceert **medische isotopen**, radioactieve stoffen die worden ingezet voor diagnostiek en behandeling van onder meer kanker en hart- en vaatziekten. Ze kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om kankercellen van gewone cellen te onderscheiden, of lokaal tumoren te bestralen. Wereldwijd maken jaarlijks ongeveer 48 miljoen mensen gebruik van medische isotopen. Het vermogen van de kernreactor in Petten is 180 keer lager dan dat van gangbare kerncentrales. Hij bevat ook veel minder uranium en werkt op een veel lagere temperatuur. Wel ontstaat net als bij kerncentrales radioactief afval.

Kuipers' collega-ministers beamen dat Pallas belangrijk is, maar niemand wil meebetalen. Veel ministeries klagen dat ambtenaren van VWS veel te negatief doen over de gevolgen van het stoppen met Pallas. Dat moet „neutraler en realistischer worden geformuleerd, zodat dit ook een echte keuze kan zijn”, schrijven ze in een nota.

Wat meespeelt, is dat de TU Delft in deze periode bij VWS een rapport aflevert waarin staat dat een andere belangrijke isotoop die Pallas moet gaan produceren, lutetium-177, binnen vijf jaar door een concurrent zonder kernreactor geproduceerd zou kunnen worden. Het Amerikaanse Shine Technologies is ver met de ontwikkeling hiervan, en bouwt een fabriek in het Groningse Veendam. Shine denkt op ter-

mijn ook andere isotopen op grote schaal te kunnen produceren zonder reactor.

Kuipers houdt wel rekening met een dergelijke *gamechanger*, maar gelooft niet dat Pallas daarmee snel overbodig zal worden.

Uiteindelijk besluit Kuipers de reactor helemaal uit zijn eigen zorgbegroting te financieren. „Overigens in het volle besef dat zo'n dekking interfereert met [lees: problemen oplevert voor, red.] andere dossiers”, zo schrijft de ambtenaar die de opdracht uitzet. Kuipers gebruikt de opbrengsten van het schrappen van vitamine D uit het basispakket van de zorgverzekering (1,36 miljard) en schuift een deel van de 'groeiruimte' van de zorgsector in de begroting naar Pallas toe (320 miljoen).

Nu kan er worden gebouwd. In december 2023 heeft Pallas ook eindelijk een vervanger gevonden voor het opgestapte TBI: het Spaanse bouwconcern FCC.

Vanwege de vele onzekerheden houdt VWS er rekening mee dat de bouw opnieuw duurder kan uitvallen. „Bij alle doorberekeningen hanteerden we een behoorlijke marge”, zegt Kuipers. „Op basis van alle analyses kwamen we tot een maximumbedrag van 2,2 miljard euro.”

Toch blijkt ook die berekening aan de krappe kant.

vi

Champagne

Eindelijk is er op de burelen van het ministerie iets te vieren. Op 26 juli 2024 keurt de Europese Commissie de miljardeninvestering in de Pallas-reactor goed. Er is, vindt de commissie, geen sprake van ongeoorloofde staatssteun. De medewerkers van de nieuw opgetuigde directie medische isotopen van het ministerie trekken opgelucht een fles champagne open.

De goedkeuring komt geen moment te vroeg. Er is inmiddels een half miljard euro belastinggeld aan Pallas verstrekt - formeel zijn het leningen. Zeker de helft daarvan ging naar de Argentijnse ontwerper: uit de jaarverslagen van INVAP is op te maken dat de twee betrokken Ne-

derlandse dochterbedrijven 257 miljoen euro ontvingen sinds 2018. Ook andere partijen stuurden hoge rekeningen. Zo heeft de landsadvocaat een miljoen euro voor adviezen geïncasseerd en heeft huisadviseur KPMG voor bijna 2 miljoen euro aan facturen gestuurd, blijkt uit interne documenten.

Iets meer dan een maand na het champagne-moment reist een delegatie van Pallas, vergezeld door twee ambtenaren van het ministerie van Volksgezondheid, af naar de Argentijnse provincie Rio Negro. De vrolijke foto's op sociale media verhullen dat het deze keer niet om een feestje gaat, maar om crisisoverleg.

In een reactie schrijft het ministerie dat het bezoek was bedoeld „om een beeld te krijgen van de werkzaamheden en om richting INVAP het belang van voortgang op het *detailed design* en een tijdige oplevering van de nieuwe reactor te benadrukken”. Het ministerie „herkent” zich niet in de term 'crisisoverleg'.

Nog steeds zijn de al vijf jaar durende klachten van Pallas over de Argentijnse ontwerper niet opgelost: door de manier van ontwerpen, informeren en communiceren blijven er onaangename verrassingen ontstaan.

Tegelijk, zeggen betrokkenen, is Pallas van INVAP afhankelijk en kan het de ontwerper dus niet té hard aanpakken. Als INVAP de handdoek in de ring gooit, is er geen reactor meer.

De nieuwste versie van het projectplan, dat eind 2024 klaar had moeten zijn, is weer met een half jaar vertraagd. Volgens de laatste schatting kunnen de bouwkosten oplopen tot 2,4 miljard euro.

Het ministerie van VWS heeft Pallas opdracht gegeven om eerst een onafhankelijke audit naar het projectplan uit te voeren. Die moet antwoord geven op de vraag of de begroting en planning betrouwbaar zijn, of het plan een goede projectbeheersing mogelijk maakt en duidelijke eindresultaten heeft.

Wanneer de audit klaar is, kunnen Pallas noch VWS zeggen.

Tot die tijd mag de Spaanse bouwer FCC niet aan de nieuwe kernreactor beginnen. Voorlopig blijft de monumentale bouwkuip in de Pettense duinen leeg.

Tips of opmerkingen? onderzoek@nrc.nl

De oude kernreactor bij Petten valt regelmatig uit. FOTO KOEN VAN WEEL/ANP